

## درسنامه درس سوم : فلسفه و زندگی

این درس با گفت و گو میان دو نفر آغاز می شود که به دلایل مشخص، دو دیدگاه نسبت به زندگی دارند. یکی به دنبال جمع ثروت در دنیا است و دیگری، زندگی با قناعت را ترجیح می دهد. پرسش های آخر این متن ، باب ورود به یک بحث فلسفی است. در قدم بعد، برخی از موضوعات فلسفی که عموم مردم به آنها توجه دارند مطرح می شود و نقش آنها در زندگی روزمره بیان می گردد و در قدم آخر ارزش رسیدن به فهم فلسفی عمیق و ثمرات اندیشیدن فیلسوفانه یادآوری می گردد.

### پیش دانسته ها و اصطلاحات این درس:

پیش دانسته ها: تفکر فلسفی-دانش فلسفه-منطق و جلوگیری از مغالطه ها

اصطلاحات: اندیشیدن فیلسوفانه-معنای زندگی-تمثیل غار

### نکات مهم درس:

- ۱- هیچ انسانی نیست که درباره جهان و انسان و اموری مانند مرگ ، اختیار ، خدا، خیر و شر و نظایر آن نظری نداشته باشد و متناسب با نظر خود در زندگی عمل نکند.
- ۲- اهل تفکر فلسفی در حقیقت کسانی هستند که درباره باورهای خود می اندیشند و میخواهند به ریشه باورهای خود برسند و چرایی قبول آنها را مرور کنند. آنان می کوشند بنیان های فکری خود را در چارچوب عقل و منطق قرار دهند.
- ۳- اندیشیدن فیلسوفانه، تامل کردن درباره باورهای مربوط به زندگی است؛ آموختن چرایی و یافتن دلایل درستی یا نادرستی باورها؛ پذیرفتن باورهای درست و کنار گذاشتن باورهای نادرست.
- ۴- نتیجه تامل فیلسوفانه: خودمان بنیان های فکری خود را می سازیم و به آزاداندیشی می رسیم و شخصیتی مستقل پیدا می کنیم.

۵- باورها که فلسفه ما را می سازند، نقش تعیین کننده در انتخاب اهداف دارند. فلسفه هرکس معنا دهنده به زندگی اوست.

۶- مردم در رابطه با باورهای خود سه دسته اند:

- گروهی کمتر به اموری مانند حقیقت انسان و جهان می اندیشند:

به همان اندازه که از دور و برشان آموخته اند قناعت می کنند.

در انتخاب هدف نیز دقت نظر چندانی ندارند.

بیشتر دنباله روی دیگرانند.

- برخی در این امور می اندیشند و در بسیاری موارد ←

می توانند هدف قابل قبولی برای زندگی برگزینند.

زندگی آنان می تواند معنای درستی پیدا کند.

- برخی نیز نگرشی نادرست درباره جهان و انسان دارند. ←

اینان در انتخاب هدف به خطا رفته اند.

زندگی آنان معنای نادرستی به خود گرفته است.

۷- برخی فواید تفکر فلسفی: (علاوه بر معنا بخشی به زندگی)

- دوری از مغالطه ها: فلسفه از توانایی منطقی برای تشخیص مغالطه ها و خارج کردن آنها از باورها کمک می گیرد تا اندیشه های فلسفی درست از تفکرات غلط تشخیص داده شود و راه رسیدن به اعتقادات هموار گردد.  
با کاستن از مغالطه ها فهم درستی از حقایق ارائه دهند و آن را با گفتار مناسبی که خالی از مغالطه باشد بیان کنند.  
همچنین نمونه هایی از مغالطه های فلسفی را جهت عبرت گرفتن دیگران نشان دهند.

- استقلال در اندیشه: ۱- هیچ سخنی را بدون دلیل نمی پذیرد.  
۲- عقیده اش را بر پایه خیالات، تبلیغات و تعصب بنا نمی کند.  
۳- درباره استدلال ها می اندیشد و اگر به درستی شان پی برد آنها را می پذیرد.

فرق فیلسوف با عموم مردم: ۱- فیلسوف درباره مسائل به نحو جدی می اندیشد.

۲- با روش درست وارد مسائل فلسفی می شود و پاسخ می دهد.

۳- فیلسوف تابع برهان و استدلال است نه تابع افراد و اشخاص.

- دوری از عادت های غیر منطقی: در بسیاری از مواقع افراد یک جامعه افکار و عقایدی را می پذیرند که پشتوانه عقلی محکمی ندارند.

افراد متفکر و اندیشمند این جوامع این قبیل افکار را مورد نقد و ارزیابی قرار می دهند. و اگر منطبق با عقل و استدلال نبود، آنها را نمی پذیرند و تلاش می کنند سایر مردم را نیز به باطل بودن آن افکار آگاه کنند.

۸- مثالی برای استقلال در اندیشه و رهایی از عادات: (تمثیل غار)

این تمثیل از افلاطون است.

در کتاب «جمهوری» افلاطون آمده است.

هدف از آن: می خواهد نشان دهد که چگونه فلسفه، انسان را به سمت آزادی حقیقی هدایت می کند.

زندانیان غار تمثیلی از انسانهایی که در غار عادت ها و نادانی گرفتار هستند.

زندانی آزاد شده تمثیلی از انسانهایی که با تلاش فکری خود یا به کمک یک راهنما و استاد به حقیقت رسیده اند.

بازگشت زندانی آزاد شده به غار تمثیلی از افراد متفکر و اندیشمندی که برای رهایی دیگران از افکار باطل تلاش می کنند.

## هدف کلی درس

پذیرش این حقیقت که برای اصلاح سبک زندگی ابتدا باید فهم فلسفی اصلاح شود.

## شایستگی‌های مورد انتظار

- ۱ درک این واقعیت که سبک زندگی هرکس با فهم فلسفی وی از جهان و انسان گره خورده است.
- ۲ توانایی نشان دادن ارتباط میان تصمیم‌های مهم افراد با دیدگاه‌های فلسفی آنها.
- ۳ درک اهمیت جایگاه فهم فلسفی در زندگی.



۳

## فلسفه و زندگی

متن زیر را بخوانید و به سؤال‌های طرح شده پاسخ دهید:

تاجری کنار ساحل یک روستا، در مکزیک ایستاده بود و دریا را تماشا می‌کرد. یک قایق کوچک ماهیگیری به او نزدیک شد و کنار ساحل ایستاد. داخل قایق چندتا ماهی افتاده بود. تاجر سر صحبت را با ماهیگیر باز کرد و پرسید: چقدر طول کشید تا این چند ماهی را گرفتی؟ ماهیگیر: خیلی کم.

تاجر: پس چرا صبر نکردی تا ماهی بیشتری صید کنی؟

ماهیگیر: چون همین تعداد برای سیر کردن خودم و خانواده‌ام کافی است.

تاجر: بقیه وقت را چه کار می‌کنی؟

ماهیگیر: تا دیروقت می‌خوابم، یک مقداری ماهیگیری می‌کنم، کمی هم با بچه‌ها بازی می‌کنم، بعدتوی دهکده می‌روم و با دوستان شروع به صحبت می‌کنم، خلاصه، به این نوع زندگی مشغولم.



تاجر: من در دانشگاه هاروارد درس خوانده‌ام، می‌توانم کمکت کنم. تو باید بیشتر ماهیگیری کنی، آن وقت می‌توانی با پول آن، قایق بزرگ‌تری بخری و بعد با درآمد آن چندتا قایق دیگر هم اضافه کنی. آن وقت تعداد زیادی قایق برای ماهیگیری داری، تعداد زیادی کارگر هم برای تو کار می‌کنند.

ماهیگیر: خوب، بعدش چی؟

تاجر: به جای اینکه ماهی‌ها را به واسطه‌ها بفروشی، آنها را مستقیماً به مشتری‌ها می‌رسانی و برای خودت کار و بار درست می‌کنی. بعد، کارخانه راه می‌اندازی، به تولیدات نظارت می‌کنی... این دهکده کوچک را هم ترک می‌کنی و به مکزیکو می‌روی، بعد هم لس‌آنجلس، از آنجا هم به نیویورک<sup>۱</sup>. آنجاست که دست به کارهای مهم‌تری می‌زنی...

ماهیگیر: این کار چقدر طول می‌کشد؟

تاجر: پانزده تا بیست سال.

ماهیگیر: اما بعدش چی آقا؟

تاجر: بهترین قسمت همین است. در یک موقعیت مناسب می‌روی و سهام شرکت را به قیمت خیلی بالا می‌فروشی. این کار میلیون‌ها دلار عایدی دارد.

ماهیگیر: میلیون‌ها دلار! خوب بعدش چی؟

تاجر: آن وقت دیگر بازنشسته شده‌ای؛ می‌روی به یک دهکده ساحلی کوچک! جایی که تا دیروقت می‌توانی بخوابی! یک کم ماهیگیری کنی، با بچه‌هایت بازی کنی! می‌توانی به داخل دهکده بروی و تا دیروقت با دوستانت بگویی و بخندی!

ماهیگیر تأملی کرد و گفت:

خب، من الان هم همین کار را می‌کنم!

## بررسی

ماهیگیر نمی‌داند که چه آینده خوبی در انتظار اوست / ماهیگیر در محدوده ده خود فکر می‌کند اما نگاه تاجر جهانی است ماهیگیر به دنبال مادیات نیست و از جمع کردن ثروت خوش نمی‌آید

۱ چرا ماهیگیر از پیشنهاد تاجر استقبال نکرد؟

۲ این دو سبک متفاوت زندگی ریشه در چه دیدگاه‌هایی دارد؟ ماهیگیر بر عکس تاجر اهل ریسک و فعالیت‌های پر خطر نیست زندگی برای ماهیگیر خیلی ساده و ابتدایی است، اما تاجر

۳ آیا همه می‌توانند بر اساس نگاه ماهیگیر یا تاجر زندگی کنند؟ نگاه‌های پیچیده به زندگی دارد زندگی بر اساس پیشنهاد تاجر یک دور باطل و رسیدن به نقطه اول است برای تاجر بعد مادی زندگی بیشتر فک اقتصادی مهم است برای ماهیگیر؛ زندگی به معنای بودن در کنار دیگران و همراهی با آنهاست اگر هر کس بخواهد مانند تاجر بیندیشد و عمل کند، ماهی‌های جهان نابود می‌شوند. هدف زندگی نزد تاجر یک هدف مادی است و از نظر او بشر باید در این راه تلاش کند.

۱. مکزیکوسیتی پایتخت مکزیک، لس‌آنجلس، شهری مهم در آمریکا و نیویورک مرکز اقتصادی و فرهنگی آمریکاست.

۳۷- چه مسائلی فلسفه ما را می سازند و نقش تعیین کننده در انتخاب اهداف ما دارند؟ باورهای زندگی

۴۳- باورهای انسان در زندگی به چند دسته تقسیم می شوند؟  
(۱) باورهایی که مبتنی بر فکر و اندیشه و دلیل اند. (۲) باورهایی که بر اساس عادت پذیرفته ایم.

۴۴- چگونه می توان معنای زندگی افراد را مشخص می کند؟  
باتحلیل عقاید و طرز فکر افراد می توان اهداف و معنای زندگی آنها را مشخص کرد  
هر یک از ما باورهایی درباره جهان، انسان، مرگ، عدالت، زیبایی و نظایر آن داریم که گاه با باورهای دیگران یکسان است و گاهی هم متفاوت و مختلف. ما با همین باورها زندگی می کنیم و بر اساس آنها تصمیم می گیریم و عمل می نماییم. شاید دلایل برخی از این باورها را بدانیم و برای برخی هم دلیلی نداشته باشیم و صرفاً طبق عادت آنها را قبول کرده باشیم. اگر ما اطرافیان خود را زیر نظر بگیریم، می توانیم از لابه لای حرف هایی که می زنند یا رفتارهایی که دارند، برخی از ریشه های فکری آنان را کشف کنیم و بدانیم که آنها چه عقیده و طرز فکری دارند و اگر بتوانیم این طرز فکرها و عقیده ها را خوب تحلیل کنیم، می توانیم حدس بزنیم که آنها در زندگی خود به دنبال چه اهدافی هستند و زندگی برای آنان چه معنایی دارد.

۳۶- اهل تفکر فلسفی می کوشند بنیان های فکری خود را در کدام چارچوب قرار دهند؟ چارچوب عقل و منطق

البته برخی انسان ها، فارغ از اشتغالات روزانه، لحظاتی به تفکر درباره باورهای خود می پردازند و نسبت به پذیرش آن باورها می اندیشند. آنان می خواهند به ریشه باورهای خود برسند و چرایی قبول آنها را مرور کنند. اینان، در حقیقت، اهل تفکر فلسفی هستند و می کوشند بنیان های فکری

خود را در چارچوب عقل و منطق قرار دهند. برسد و علت قبول کردن آنها را مرور کنند. ۴۶- چه کسانی اهل تفکر فلسفی اند؟ کسانی که درباره باورهای خود تفکر می کنند تا به ریشه باورهای خود

۴۰- محصول تفکر فلسفی چیست یا چگونه رسیدن به آزاد اندیشی را بنویسید؟  
به عبارت دیگر، اندیشیدن فیلسوفانه، تأمل کردن درباره باورهای مربوط به زندگی است؛ آموختن چرایی و یافتن دلایل درستی یا نادرستی باورها؛ پذیرفتن باورهای درست و کنار گذاشتن باورهای نادرست. در این صورت، خودمان بنیان های فکری خود را می سازیم و به آزاداندیشی می رسیم و شخصیتی مستقل کسب می کنیم.)

۲۲- بررسی فلسفی باورها چه سودی دارد؟ (۱) ساختن بنیان فکری خویش (۲) رسیدن به آزاداندیشی (۳) کسب شخصیت مستقل

۴۷- چرا به کسانی که درباره باورهای خود ریشه آنها تفکر کرده و علت قبول کردن آنها را ریشه یابی می کنند، اهل تفکر فلسفی می گویند؟  
(الف) چون می خواهند بنیان افکار خود را در چارچوب عقل و منطق قرار دهند. (ب) به شناخت بنیان افکار در چارچوب عقل برسند.

الف

۴۸ ( این باورها که فلسفه ما را می سازند، نقش تعیین کننده در انتخاب اهداف دارند. به عبارت دیگر:

این باورها هستند که به ما می گویند چه چیزی را هدف زندگی قرار دهیم و از چه چیزی گریزان

باشیم. بنابراین می توان گفت: )

۴۸- نقش باورها را در زندگی انسان بنویسید؟ چرا فلسفه هر کس معنا دهنده به زندگی اوست؟

ب ۴۸) فلسفه هر کس معنا دهنده به زندگی اوست. )

۴۹- باتوجه به نقش باور در زندگی یا باتوجه به مختلف بودن فلسفه زندگی هر کس انسانها به چند دسته قابل تقسیم اند؟  
سه دسته : الف) اهل تقلید اند: الگوبرداری از دیگران می کنند. ب) اهل تفکرند: هدف درست انتخاب کرده اند ج) اهل تفکر اما هدف نادرست انتخاب کرده اند  
با توجه به مطالب فوق می توانیم مردم را به سه دسته تقسیم کنیم:

۱ برخی آدم ها کمتر به اموری مانند حقیقت انسان و جهان می اندیشند و به همان اندازه ای که

از دور و برشان آموخته اند، قناعت می کنند، در نتیجه در انتخاب هدف نیز دقت نظر چندانی

ندارند و بیشتر دنباله روی دیگرانند.

## بیشتر بدانیم

ممکن است کسی بگوید من تلاش می‌کنم که درباره جهان، انسان و نیز فلسفه زندگی خودم به شناخت درستی برسم. اما در میان این همه اندیشه‌های گوناگون چگونه می‌توانم به نتیجه اطمینان بخش نائل شوم؟ در اینجا باید به چند نکته اشاره کنیم:

۱. این خواست و اراده و تلاش، خودش ارزشمند است. هر حقیقت‌طلبی بالاخره به مقصود و مطلوب خود خواهد رسید.

۲. بکشیم هر نظری را که می‌خواهیم انتخاب کنیم، دلیل آن را در همان حدی که توان فکری ما اجازه می‌دهد، بدانیم.

۳. تلاش کنیم تخیلات، توهمات، تعصب‌ها و اموری از این قبیل را از خود دور کنیم و عقل و منطق را بر خود حاکم سازیم.

۴. رسیدن به حقیقت را بر هر چیز دیگری ترجیح دهیم، هرچند تلخ باشد و به مذاق ما خوش نیاید.

۵. از آثار و نوشته‌ها و سخنان متفکرین قابل اعتمادی که زندگی آنان گویای باورهای درست آنان است، کمک بگیریم.

۶. به هر باور درست و قابل اعتمادی که می‌رسیم عمل کنیم تا گام‌های بعدی را با قدرت بیشتری برداریم.

۷. اگر ما این نکات را رعایت کنیم، در بسیاری موارد به نتایج درست می‌رسیم. اگر در چند مورد محدود هم به اشتباه دچار شویم، با وجدان آسوده، اصلاح خطاهای خود را دنبال می‌کنیم.

۲ برخی آدم‌ها در این امور می‌اندیشند و در بسیاری موارد به دانشی درست درباره جهان و انسان می‌رسند؛ در نتیجه می‌توانند هدف قابل قبولی برای زندگی برگزینند و زندگی آنان معنای درستی پیدا کند.

۳ برخی نیز نگرشی نادرست درباره جهان و انسان دارند. اینان، در انتخاب هدف به خطا رفته و زندگی آنان معنای نادرستی به خود گرفته است.

## تأمل

می‌گویند وقتی فقر تالس<sup>۱</sup> را به رُخش کشیدند، تمام پولی را که داشت به ودیعه نهاد و دستگاه‌های روغن زیتون‌گیری کرایه کرد. هنگام چیدن محصول که دستگاه‌ها مورد نیاز بود، آنها را به قیمتی که می‌خواست، به دیگران واگذار کرد. با این عمل نشان داد که اگر دارایی و ثروتی ندارد، ناتوانی او در کسب پول نیست. او به چیزهای دیگری دلبستگی دارد.<sup>۲</sup>

آیا می‌توانید حدس بزنید که او درباره زندگی چگونه می‌اندیشیده و چه هدفی در زندگی داشته؟

زندگی را منحصر در مادیات نمی‌دانسته و هدف او صرفاً یک هدف مادی نیست، بلکه به مادیات زندگی دل بستگی نداشته و به دنبال اهداف والاتری بوده است.

## برخی فواید تفکر فلسفی

دانستیم که فلسفه هر کس نقش اساسی در معنابخشی به زندگی او دارد. حال اگر انسان قدرت تفکر خود را افزایش دهد و با استفاده از قواعد تفکر، در امور فلسفی بیندیشد، به فواید و ثمرات دیگری نیز دست می‌یابد، از جمله:

### ۴۱- برخی از فواید تفکر فلسفی را بنویسید؟

## ۴۱

### ۱. دوری از مغالطه‌ها

۵۰- چرا فیلسوفان می‌گویند تا از مغالطه دوری کرده و نمونه‌هایی از آنها را تشریح کنند؟

سال گذشته در کتاب منطق، با انواع مغالطه‌ها، آشنا شدیم. یکی از فواید آموختن منطق توانایی تشخیص مغالطه‌ها و خارج کردن آنها از باورهاست. فلسفه از این توانایی منطقی کمک می‌گیرد تا اندیشه‌های فلسفی درست از تفکرات غلط تشخیص داده شود و راه رسیدن به اعتقادات درست هموار گردد. فیلسوفان می‌کوشند با کاستن از مغالطه‌ها، فهم درستی از حقایق، چه در عالم

۱. یکی از فیلسوفان یونان که در درس چهارم، با او و برخی اندیشه‌هایش آشنا خواهید شد.

۲. سرگذشت فلسفه، براین مگی، ص ۱۳

## ۵۲- کوشی فیلسوفان برای دوری از مغالطه ها به هدفی انجام می گیرد؟

۱) تا با کاستن از مغالطه ها، فهم درستی از حقایق، چه در عالم هستی و چه در مسائل بنیادی زندگی، ارائه دهند و آن را با گفتار مناسبی که خالی از مغالطه باشد، بیان کنند (۲) نشان دادن نمونه هایی از مغالطه های فلسفی، جهت عبرت گرفتن دیگران.

### بیشتر بدانیم

اگر فلسفه هر کس معنابخش زندگی اوست، پس دین چه نقشی در زندگی دارد؟

در پاسخ به این سؤال نیز می گوییم:

۱. هیچ وقت یک دین حق، از ما نمی خواهد که برای رسیدن به حقیقت هفت نکته قبل را زیر پا بگذاریم؛ به طور مثال خداوند در قرآن کریم می فرماید: «بندگانم را مژده بده، آن بندگان که سخنان را می شنوند و بهترینشان را گزینش می کنند، اینانند که خداوند آنان را راه نموده و اینانند که اهل خرد و تفکرند»<sup>۱</sup>

۲. بنیان های هر دینی که همان مبانی فلسفی آن است، باید با تفکر و استدلال پذیرفته شود و دین حق پشتوانه استدلالی خود را عرضه می کند؛ یعنی نیاز به دین دارای یک پشتوانه استدلالی فلسفی است.<sup>۲</sup>

۳. هر کس که با استدلال، دین حق و درست را پذیرفت، به طور طبیعی به محتوای آن دین عمل می کند و همان دین به زندگی او هدف و معنای درست می بخشد.

۴. نکات هفتگانه قبل می تواند ما را در رسیدن به دین حق کمک کند و از تعصبات غلط و بی راهه ها نجات دهد.

هستی و چه در مسائل بنیادی زندگی، ارائه دهند و آن را با گفتار مناسبی که خالی از مغالطه باشد، بیان کنند. آنها همچنین می کوشند نمونه هایی از مغالطه های فلسفی را جهت عبرت گرفتن دیگران، نشان دهند؛ چرا که برخی افراد گاهی بدون اینکه دقت کنند، در زندگی خود، باوری را که مبنای آن یک مغالطه است، پذیرفته و بر اساس آن تصمیم می گیرند و عمل می کنند.

### ۵۱- خصوصیات فیلسوف واقعی را بنویسید؟

### ۵۲- فرق اندیشیدن فیلسوف با مردم عادی در مورد مسائل بنیادین در چیست؟

### ۲. استقلال در اندیشه

۵۱) فیلسوف واقعی هیچ سخنی را بدون دلیل نمی پذیرد و عقیده اش را بر پایه خیالات، تبلیغات و تعصب بنا نمی کند. او درباره استدلال ها می اندیشد و اگر به درستی شان پی ببرد، آنها را می پذیرد. عموم مردم در مسائل بنیادین فلسفی می اندیشند و نظر می دهند؛ درباره خدا، آزادی، اختیار، خوشبختی و رنج<sup>۵۲</sup> فرق فیلسوف با مردمان دیگر این است که اولاً فیلسوف درباره همین مسائل به نحو جدی فکر می کند؛ ثانیاً با روش درست وارد این قبیل مسائل می شود و پاسخ می دهد. او تابع برهان و استدلال است؛ نه تابع افراد و اشخاص.

### درس آموزی

ارسطو، فیلسوف بزرگ یونانی، سال های فراوانی شاگرد افلاطون بود. او استاد خود را بسیار دوست می داشت. اما در هر موضوعی، تا خودش قانع نمی شد، آن را نمی پذیرفت. به همین جهت در برخی مسائل با استاد خود اختلاف نظر پیدا کرد. برخی او را سرزنش می کردند که چرا نظر استاد خود را رد می کند. مشهور است که وی در جواب می گفت:

«افلاطون برای من عزیز است، اما حقیقت عزیز تر است.»<sup>۱</sup>

از این حکایت کوتاه و جمله ارسطو چه درس هایی می توان گرفت؟

ارسطو به عنوان یک فیلسوف در پی دانش برای ذات خود دانش بود و معیار او برای کشف حقیقت منطقی و عقل بوده است، در اندیشه اش استقلال داشته و اگر چه برای استاد خود احترام بسیار زیادی قائل بوده است، اما مثل هر فیلسوف واقعی دیگری هیچ سخنی را بدون دلیل نمی پذیرفته و درباره استدلال ها می اندیشید و اگر به درستی شان پی می برد، آن ها را می پذیرفت و طلب حقیقت برای او حتی از استاد و دوست صمیمی اش افلاطون عزیزتر است.

۱. سوره زمر، آیات ۱۷ و ۱۸

۲. در این باره می توانید به کتاب هایی مانند فلسفه دین از آیت الله جوادی آملی، انتشارات اسراء و کلام فلسفی از محمد حسن قدران قراملکی، انتشارات وثوق مراجعه کنید.

۱. سرگذشت فلسفه، براین مگی، ص ۳۲

## ۴۱. رهایی از عادات‌های غیرمنطقی)

در بسیاری از مواقع، افراد یک جامعه افکار و عقایدی را می‌پذیرند که پشتوانهٔ عقلی و منطقی محکمی ندارند، بلکه بر اثر مرور زمان و یا انتقال از نسلی به نسل بعد، به صورت یک عادت در آمده است و اکثر افراد جامعه، بدون دلیل آنها را بپذیرفته‌اند.

**۵۵- واگتنن مردمی که عادات غیرمنطقی دارند نسبت به نقد و ارزیابی این افکار غیرمنطقی توسط متفکران و اندیشمندان چیست؟**

افراد متفکر و اندیشمند این جوامع، این قبیل افکار را مورد نقد و ارزیابی قرار می‌دهند و اگر منطبق با عقل و استدلال نبود، آنها را نمی‌پذیرند و تلاش می‌کنند سایر مردم را نیز به باطل بودن آن افکار آگاه کنند.

از آنجا که این قبیل عقاید و افکار مورد پذیرش مردم است<sup>۵۵</sup> در ابتدا مردم سخنان این متفکران را نمی‌پذیرند و حتی دیدگاه آن متفکران را باطل و انحرافی می‌نامند.

البته، استقامت و پایداری متفکران حق طلب و دلسوز، بالاخره مؤثر واقع می‌شود و باطل بودن آن افکار و عقاید، با درخشش حقیقت، به تدریج نمایان می‌گردد و بسیاری از مردم عقاید باطل خود را کنار می‌گذارند و به حقیقت رو

می‌آورند. **۵۷- تمثیل غار افلاطون چه ارتباطی با کشف حقیقت دارد؟**

یکی از ابعاد غار افلاطون، نمایش گرفتاری انسان در غار عادت‌ها و تعصب‌ها و نادانی‌هاست روشن است که رهایی از غار و رسیدن به روشنائی، برای کسی که در غار نشسته و زنجیر بردست و یادارد، بسیار سخت خواهد بود.

**۳۸- هدف افلاطون از طرح و بیان تمثیل غار چیست؟ جهت نشان دادن اهمیت فلسفه در هدایت انسان به سمت آزادی**

**مثالی برای استقلال در اندیشه و رهایی از عادات**



افلاطون که از بزرگ‌ترین فیلسوفان تاریخ است، تمثیلی دارد که به «تمثیل غار»<sup>۱</sup> مشهور است. او در این تمثیل می‌خواهد نشان دهد که چگونه فلسفه، انسان را به سمت آزادی حقیقی هدایت می‌کند. ما این تمثیل را که در کتاب جمهوری افلاطون آمده با اندکی تغییر و ساده کردن عبارت‌ها در اینجا می‌آوریم:

«غار» را در زیر زمین در نظر بیاورید که در آن مردمانی به بند کشیده شده و توانایی حرکت و جابه‌جایی ندارند. روی این مردم به دیوار جلو و پشتشان به **۳۹- افلاطون تمثیل غار خود را در کدام کتاب خویش بیان نموده است؟ کتاب جمهوری**



منزل ملاصدرا در کهک قم

۱. تمثیل غار افلاطون، بیان تمثیلی مجموعهٔ فلسفهٔ اوست که دارای ابعاد مختلفی است. از این رو، متناسب با هر بحث و در همان قسمت، بُعدی از این تمثیل بیان می‌شود تا جایگاه آن بهتر شناخته شود.

۱. الاسفار الاربعه، ج ۱، مقدمه



### ۵۸- باتوجه به تمثیل غار چگونه وصول به حقیقت ورهایی از عادت های غیر منطقی را بنویسید؟

یکی از ابعاد غار افلاطون، نمایش گرفتاری انسان در غار عادت ها و تعصب ها و نادانی هاست روشن است که رهایی از غار رسیدن به روشنایی، برای کسی که در غار نشسته و زنجیر بردست و یادار، بسیار سخت خواهد بود از این رو انسان باید پیش از گرفتار شدن در این قبیل زنجیرها، خود را همیای شنیدن سخن حق کند و در برابر حقیقت متواضع باشد، سختی های راه را بپذیرد و انضباط و نظم عقلی را هرگز فراموش نکند.

دهانه غار است. این زندانیان هرگز بیرون را ندیده اند و جز روبه روی خود را نمی بینند. به فاصله ای دور، در پشت سر ایشان، آتشی روشن است که پرتو آن به درون غار می تابد. در پس آتش نیز دهانه غار قرار دارد. میان آتش و زندانیان راهی است که انسان ها و حیوانات و اشیای مختلف در این راه در حال رفت و آمد هستند و کارهایی انجام می دهند. برخی با یکدیگر سخن می گویند و برخی خاموش اند. سایه این انسان ها و حیوانات و اشیای بر دیواری که جلوی روی مردمان به بند کشیده شده قرار دارد، می افتد و اینها که جز این سایه ها را ندیده اند، این سایه ها را اشیای واقعی می پندارند و تصور می کنند که همه آن سر و صداها از همین سایه هاست.

۵۶- چرا در تمثیل غار، زندانی نمی تواند مستقیماً به سمت دهانه غار برود و به روشنایی آتشی بیرون نگاه کند؟  
اگر بر حسب اتفاق، زنجیر یکی از این مردمان پاره شود و مجبورش کنند که یک باره برخیزد و روی خود را بر گرداند و آتش را ببیند یا به سوی مدخل غار برود و به بیرون بنگرد، روشنایی چشم هایش را خیره خواهد ساخت و نخواهد توانست عین اشیایی را که تا آن هنگام تنها سایه های آنها را می دید، درست ببیند و اگر بخواهد در خود روشنایی بنگرد، طبیعی است که چشم هایش به دردی طاقت فرسا مبتلا خواهد شد؛ بنابراین این فرد از روشنایی خواهد گریخت و باز به سایه ها پناه خواهد برد زیرا آنها را بهتر می توانست ببیند. عقیده اش هم نسبت به سایه ها استوارتر خواهد شد.

اگر در این میان، شخص تنومندی او را از دهانه غار بالا بکشد و از غار بیرون آورد و او را به طور کامل در معرض نور قرار دهد، چنان رنج عظیمی بر او تحمیل می شود که توانایی تحمل آن را از دست خواهد داد و نخواهد توانست هیچ یک از اشیای حقیقی را ببیند و بشناسد؛ اما اگر به تدریج چشمان وی با روشنایی خوب گیرد، یکی پس از دیگری آن انسان ها و حیوانات و اشیای واقعی را خواهد شناخت و به سایه بودن آن تصاویر که تا چندی قبل آنها را حقیقت می پنداشت، پی خواهد برد. این شخص پس از مدتی خواهد توانست آن نوری را که عامل شناخت اشیای است ببیند و بداند که تا اندازه ای خورشید عامل هر چیزی است که او و دوستانش در زندان به دیدن آنها عادت کرده بودند. حالا در نظر بگیرید که این زندانی از بند رها شده، غار را به یاد آورد. آیا از وضعیت خود احساس رضایت نخواهد کرد و بر حال گرفتاران در بند تأسف نخواهد خورد؟ و آیا برای رهایی آنان از زندان تلاش نخواهد کرد؟



در نهایت، تصور کنید که زندانی آزاد شده را از نور برگیرند و به داخل غار ببرند و در جایگاه قبلی اش قرار دهند.

او به اطرافیان می گوید این سایه ها حقیقی نیستند. اما همه حرف او را خنده دار خواهند یافت. آنان به یکدیگر می گویند او از غار بیرون رفت و با خراب شدن و از دست دادن بینایی اش برگشت.

## بررسی

با توجه به تمثیل غار افلاطون،

۱- در پرتو نور خورشید حقیقت

۱ گذر از یک وضع عادی و رسیدن به حقیقت برتر در پرتو چه چیزی به دست می آید؟

۲ رنج رسیدن به حقیقت شیرین تر است یا راحتی ماندن در نادانی؟ رنج رسیدن به حقیقت

۳ چرا افلاطون ماندن در نادانی و عدم درک حقیقت را به زندانی در بند تشبیه کرده است؟

۴ بزرگ ترین زندانی که بشر ممکن است به آن گرفتار شود، چیست؟

۵ چرا زندانیان در غار سخنان جوانی را که برای رهایی آنها برگشته بود، نمی پذیرفتند؟  
عادت های ناپسند است که همانند زنجیر دست و پای او را می بندد

۳- نادان محصور در توهمات خود است. محدوده دید او بسیار کوچک است. بنا بر ضرب المثل «تانوک بینی خود را نمی بیند» گویا دست و پایش بسته است و از انواع حرکت هایی که می تواند بکند و از انواع تصمیم هایی که می تواند بگیرد، خبر ندارد به همین جهت انجام نمی دهد. آرزوها و اهدافش حقیر است و از دست اطرافیان می شود.

## به کار بیندیم\*

۱ کسانی می گویند:

«زندگی برخی فیلسوفان نشان می دهد که آنها سرگرم بحث های انتزاعی خود بوده اند و کاری به زندگی واقعی مردم نداشته اند. پس چرا ما از آنها دنباله روی کنیم؟»  
آیا جمله بالا از نظر شما درست است یا غلط؟  
اگر درست است، دلیل خود را توضیح دهید.  
اگر غلط است، جهت مغالطه را مشخص کنید و آن را توضیح دهید.

۲ کدام یک از ابیات زیر، تأمل برانگیزتر است و توجه شما را بیشتر جلب می کند؟

۱ من به خود نامدم اینجا که به خود باز روم آنکه آورد مرا باز برد تا وطنم<sup>۱</sup>

۲ این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار<sup>۲</sup>

۳ عالم ظهور جلوۀ یار است و جاهلان در جست و جوی یار به عالم دویده اند<sup>۳</sup>

۴ از کجا آمده ام؟ آمدنم بهر چه بود؟ به کجا می روم آخر؟ نمایی وطنم؟<sup>۴</sup>

۱- زندگی پرماجری فیلسوفانی مانند سقراط، افلاطون، ارسطو، ابن سینا، سهروردی، ملاصدرا، امام خمینی و مطهری می تواند نشان دهنده غلط بودن آن نتیجه گیری کلی است.

۲- نکات قابل تأمل بیت اول: الف) محدود بودن اختیار انسان ب) فوق طبیعی بودن حقیقت وجود انسان ج) بازگشت انسان به آن جایگاه حقیق (وطن) بیت دوم: الف) تفکر در آفاق جهان هستی ب) شگفتی های جهان هستی ج) مشابهت انسان غیر متفکر با جامدات

بیت سوم: الف) نشانه بودن جهان برای خداوند ب) جلوه خدا و ظهور خدا بودن هستی ج) بیراهه رفتن گروهی و نرسیدن ۱. منسوب به مولوی آن ها به حقیقت

بیت چهارم: الف) طرح سه سوال اساسی: از کجا؟ به سوی کجا؟ هدف از خلقت ب) وطن حقیقی انسان جهانی برتر ۲. سعدی

۳. فواد کرمانی، شمع جمع

۴. منسوب به مولوی

۳ از میان اشعاری که در کتاب‌های درسی خوانده‌اید یا در کتاب‌های دیگر دیده‌اید، چند مورد را که برای شما تفکربرانگیز بوده است انتخاب کنید و بگویید که چرا توجه شما را بیشتر جلب کرده است.

۱- الف-محدوده بودن قدرت اختیار انسان

۱- ب:فوق طبیعی بودن حقیقت وجود انسان

۱- ج: بازگشت انسان به آن جایگاه حقیقی (وطن)

۴ عبارات‌های زیر را بخوانید و بگویید کدام عبارت از نظر شما زیباتر است؟  
۱ تولد و مرگ ما در اختیار ما نیست؛ اما فاصله بین آن دو را ما تکمیل می‌کنیم.

۲ هیچ کس نمی‌تواند به عقب برگردد و از نو شروع کند، اما همه می‌توانند از همین حالا

شروع کنند. **تفکر در آفاق و انفس- شگفتی‌های جهان هستی- مشابهت انسان غیر متفکر با جمادات**

۳ پرواز را بیاموز، نه برای اینکه از زمین جدا باشی، برای آنکه به اندازه فاصله زمین تا

آسمان گسترده شوی. **نشانه بودن خدا و ظهور خدا بودن هستی- بیراهه رفتن گروهی و نرسیدن آنها به حقیقت**

۴ در مقابل مشکلات خم به ابرو نیاور! کارگردان، همیشه سخت‌ترین نقش را به بهترین

بازیگر می‌دهد. **۱- طرح سه سوال اساسی: از کجا؟ به سوی کجا؟ هدف خلقت؟  
۲- وطن حقیق انسان در جهانی برتر**



کتابخانه سیلسوس در افسوس روم (ترکیه فعلی)

## سوالات درس سوم : فلسفه و زندگی

### جای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

- ۱- اهل تفکر فلسفی می کوشد بنیان های فکری خود را در چارچوب ..... و ..... قرار دهد. عقل - منطق
- ۲- تفکر فلسفی و اندیشیدن ..... غور در باورهای مربوط به ..... است. فیلسوفانه - زندگی
- ۳- به عبارتی: تفکر فلسفی: پذیرفتن باورهای ..... و کنار گذاشتن باورهای ..... درست - نادرست
- ۴- این باورها هستند که ..... ما را می سازند ، و نقش تعیین کننده در انتخاب ..... دارند. فلسفه - اهداف
- ۵- این باورها هستند که به ما می گویند چه چیزی را ..... زندگی قرار دهیم و از چه چیزی ..... باشیم. هدف - گریزان
- ۶- با پذیرفتن باورهای درست و کنار گذاشتن باورهای نادرست در این صورت خودمان، بنیان های فکری خود را می سازیم و به ..... می رسیم و شخصیتی ..... کسب می کنیم. آزاداندیشی - مستقل
- ۷- یکی از فواید منطق توانایی تشخیص مغالطه ها و خارج کردن آنها از ..... باورهاست
- ۸- فلسفه از توانایی منطق در تشخیص مغالطه ها کمک می گیرد تا اندیشه های فلسفی ..... از تفکرات ..... تشخیص داده شوند. درست - غلط
- ۹- فیلسوفان می کوشند با کاستن از ..... فهم درستی از حقایق، چه در عالم هستی و چه در مسائل بنیادی زندگی ارائه دهند و آن را با گفتار مناسبی که خالی از ..... باشد بیان کنند. مغالطه ها - مغالطه
- ۱۰- فیلسوف واقعی هیچ سخنی را بدون ..... نمی پذیرد و ..... را بر پایه خیالات ، تبلیغات و تعصب بنا نمی کند. دلیل - عقیده اش
- ۱۱- فلسفه هر کس ..... به زندگی اوست. معنا دهنده
- ۱۲- فرق فیلسوف با مردمان دیگر این است که فیلسوف درباره همه مسائل ..... فلسفی مانند خدا، آزادی اختیار ، خوشبختی و رنج به نحو جدی ..... می کند. بنیادین - فکر
- ۱۳- افلاطون در تمثیل غار می خواهد نشان دهد که چگونه فلسفه انسان را به سمت ..... حقیقی ..... می کند. آزادی - هدایت
- ۱۴- انسان ها گاهی بدون آنکه فلسفه آموخته باشند، به فهم فلسفی ..... و ..... خود می پردازند. عقاید - باورهای
- ۱۵- تفکر فلسفی و .....؛ غور در باورهای مربوط به زندگی است. اندیشیدن - فیلسوفانه
- ۱۶- «تفکر فلسفی» آموختن چرایی و یافتن دلایل ..... یا ..... باورها
- ۱۷- «تفکر فلسفی» پذیرفتن باورهای ..... و کنار گذاشتن .....
- ۱۸- فیلسوف واقعی هیچ سخنی را بدون ..... نمی پذیرد و درباره ..... می اندیشید و اگر به درستی شان پی ببرد ، آنها را می پذیرد. .  
دلیل - استدلال

### درست یا نادرست بودن عبارات های زیر را مشخص کنید.

- ۱۹- انسانها گاهی بدون آنکه فلسفه آموخته باشند، به فهم فلسفی عقاید و باورهای خود می پردازند. صحیح
- ۲۰- برخی انسانها که لحظاتی به تفکر درباره باورهای می پردازند می خواهند به ریشه های باورهای خود برسند و بار دیگر درباره آنها بیندیشند. غلط
- ۲۱- با پذیرفتن باورهای درست و کنار گذاشتن باورهای نادرست خود بنیان های فکری مان را می سازیم و به آزاد اندیشی می رسیم. صحیح
- ۲۲- همه ما باورهایی درباره جهان، انسان ، مرگ و عدالت داریم و بر اساس آنها تصمیم می گیریم و عمل می کنیم. صحیح
- ۲۳- تفکر فلسفی و اندیشیدن فیلسوفانه، غور در باورهای مربوط به زندگی است. صحیح

- ۲۴- اهل تفکر فلسفی می کوشد بنیان های فکری خود را در چارچوب عقل و منطق قرار دهد. صحیح
- ۲۵- باورهایی که فلسفه زندگی ما را می سازند، هیچ نقشی در انتخاب اهداف ما ندارند. غلط
- ۲۶- فلسفه هر کس معنا دهنده به زندگی او نیست. غلط
- ۲۷- یکی از فواید تفکر فلسفی استقلال در اندیشه است. صحیح
- ۲۸- فلسفه از توانایی تشخیص مغالطه و خارج کردن آنها از باورها و داده در علم منطق است کمک می گیرد. صحیح
- ۲۹- فیلسوفان می کوشند با کاستن از مغالطه ها ، فهم درستی از زندگی را بیان کنند. غلط
- ۳۰- فیلسوف واقعی سخنی را بدون دلیل نمی پذیرد و عقیده اش را بر پایه تخیل، تبلیغات و تعصب بنا نمی کند. صحیح
- ۳۱- فیلسوف واقعی در مورد مسائل بنیادین فلسفی به نحو جدی می اندیشد. صحیح
- ۳۲- تمثیل غار مربوط به ارسطو فیلسوف یونانی است. غلط
- ۳۳- فیلسوفان می کوشند با کاستن از مغالطه ها، فهم درستی از حقایق ، چه در عالم هستی و چه در مسائل بنیادی زندگی، ارائه دهند و آن را با گفتار مناسبی که خالی مغالطه باشد، بیان کنند. صحیح
- ۳۴- اگر ما افکار، عقاید و عادت های خود و اطرافیان را بانگاه نقادانه بازبینی کنیم، درمی یابیم که برخی از این افکار و عقاید پشتوانه عقلی و منطقی محکمی ندارند. صحیح
- ۳۵- یکی از ابعاد تمثیل غار افلاطون، نمایش گرفتاری انسان در غارت عادت ها و تعصب ها و نادانی هاست صحیح

گروه فلسفه و منطق استان خوزستان: سید رحیم موسوی نسب- مریم حیدری